

УДК 161.22:008

Зима О. Г.
Дехтяр Н. А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КРИТЕРІЇВ ВІДБОРУ ДО ПЕРЕЛІКУ ОБ'ЄКТІВ СВІТОВОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

The article deals with the consideration of the main criteria of choice of the objects of international heritage. The main objects should demonstrate the universal values and correspond at least one of the ten criteria. Among them there are six cultural and four ecological ones. In conclusion the approach to the analysis of the criteria of international heritage has been improved.

У Парижі 4 листопада 1946 року було створено ЮНЕСКО (UNESCO — від англ. United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation — міжнародна міжурядова організація, спеціалізована комісія Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури). Цього дня набув чинності статут ЮНЕСКО, прийнятий ще в 1945 році Лондонською конференцією представників 44 країн. У галузі культури головним завданням організації є охорона культурної спадщини всіх народів Землі [1]. З 1972 року діє Конвенція про охорону світової культурної й природної спадщини, учасниками якої у 2007 році було 168 країн. Відповідно до Конвенції існує список об'єктів світової культурної й природної спадщини, що підлягають охороні, так само як і список об'єктів світової загрози, до якого входять, наприклад, Антарктида, озеро Байкал, ліси дельти річки Амазонки тощо.

Проблема збереження пам'яток є актуальною як для світового простору, так і для України зокрема.

Мета статті — пошук можливостей оптимізації критеріїв відбору об'єктів світової спадщини.

Для здійснення поставленої мети проведено аналіз списку світової спадщини за даними ЮНЕСКО, запропоновано оптимізувати (календарно) графік подання заявок на включення (відбір) об'єктів світової культурної й природної спадщини для посилення культурної функції туризму.

Зростання добробуту, зміна характеру праці в бік її інтелектуалізації стимулюють підвищення рівня освіти, самоосвіту та просвітництво в кожній країні. Перехід суспільного розвитку до моделі "вільного часу" урізноманітнює проведення дозвілля в бік інтелектуалізації, саморозвитку; посилюючи культурну функцію туризму. Туризм виступає засобом комунікації та саморозвитку, засобом підвищення рівня освіти та загальної культури шляхом ознайомлення з культурою, побутом, традиціями й віруваннями, стилем і характером життя інших народів, з культурною спадщиною людства та перлинами природи. Безпосереднє спілкування різних народів і різних культур сприяє взаємозбагаченню та саморозвитку культури, відіграє значну роль в укріпленні миру та порозумінні на планеті, розширює культурні та ділові контакти. Можна стверджувати, що саме у XX ст. завдяки масовості туризм став явищем сучасної культури. З іншого боку, туризм, прискорюючи культурний обмін, прискорює інноваційні процеси в культурі. У зв'язку з цим актуальною стає проблема крос-культурних комунікацій (поведінки туристів в іншому культурному середовищі, спроможність і здатність до сприйняття іншої культури, інших культурних традицій). Туризм як форма проведення дозвілля прибутковий лише певній частині населення, що має вільний час

та відповідний рівень життя, який дозволяє подорожувати. Тобто подорожування виступає ознакою певного рівня і стилю життя, фіксатором соціального статусу, засобом закріплення іміджу та інших соціальних ознак. Доступність туристичних послуг, соціальна орієнтованість туризму розширює коло споживачів, залучаючи нові й нові верстви населення до туризму, вводить його до стилю життя суспільства, вирівнюючи соціальні можливості населення [2].

Станом на кінець 2007 року список світової спадщини налічує майже 900 природних і культурних об'єктів. Постійним секретаріатом Конвенції є Центр світової спадщини [3].

ЮНЕСКО не обмежується охороною пам'яток культури й природних цінностей. Величезне багатство становлять різні форми нематеріальної культурної спадщини, особливо в країнах, що розвиваються, такі, як фестивалі, пісенна творчість, мови.

З 02.02.2005 р. розроблено новий зразок заявки щодо порядку відбору об'єктів.

Інформація, надана державою-учасником, доповнюється Секретаріатом після прийняття рішення Комітетом світової спадщини, яка повертається державі-учасникові із зазначенням категорії, за якою об'єкт буде внесений до списку світової спадщини.

Консультативні органи [4]:

ІКПРОМ (ICCROM). Міжнародний дослідницький центр зі збереження й реставрації культурних цінностей — міжурядовий орган, що здійснює експертну підтримку зі збереження об'єктів, які ввійшли до списку світової спадщини, а також провідні тренінги з реставраційних технологій. Центр, створений у 1956 році, знаходиться в Римі і є активним членом інформаційної мережі світової спадщини;

ІКОМ (ICOM). Міжнародна рада музеїв, заснована в 1946 році, має на меті розвиток і підтримку музеїв та їх співробітників на міжнародному рівні. Рада була ініціатором створення інформаційної мережі світової спадщини;

ІКОМОС (ICOMOS). Міжнародна рада з питань охорони пам'яток і історичних місць, заснована в 1956 році, після прийняття Венеціанської хартії, з метою підтримки ідеї й методики охорони пам'яток і визначних місць. Рада здійснює оцінку об'єктів, запропонованих до внесення у список світової спадщини, а також порівняльний аналіз, технічну підтримку й складання періодичної звітності про стан внесених до списку об'єктів. Рада є одним із провідних членів інформаційної мережі світової спадщини;

МСОП (IUCN). Міжнародний союз охорони природи й природних багатств — міжнародна неурядова організація, що здійснює підготовку рекомендацій Комітету світової спадщини щодо внесення до списку об'єктів природної спадщини, а також готує звіти про стан схоронності внесених до списку об'єктів через міжнародну мережу фахівців. МСОП був створений у 1948 році і знаходиться у Швейцарії. У МСОП налічується понад 850 членів;

ОМСП (OWHC). Організація міст світової спадщини, що заснована в 1993 році для розвитку співробітництва між містами світової спадщини, особливо в рамках виконання Конвенції. Вона сприяє обміну знаннями й досвідом управління, а також взаємній матеріальній підтримці щодо питань охорони пам'яток та історичних місць. Зараз у світі налічується понад 100 міст світової спадщини.

Об'єкти для внесення до переліку мають бути видатними, універсальними цінностями й відповідати, щонайменше, одному з десяти критеріїв. Опис критеріїв наведено в документі "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention", що після Конвенції є головним дієвим інструментом щодо визначення переліку об'єктів світової спадщини. Критерії регулярно переглядаються Комітетом для своєчасного обліку зміни складу переліку.

До кінця 2004 року об'єкти для переліку відбиралися на основі 6 культурних і 4 природних критеріїв. З прийняттям переглянутого документа було встановлено інше тлумачення критеріїв (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії відбору об'єктів

Рекомендації	Культурні об'єкти						Природні об'єкти			
Operational Guidelines 2002	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV
Operational Guidelines 2005	I	II	III	IV	V	VI	VIII	IX	VII	X

Відповідно до вищезгаданих критеріїв, об'єкт повинен [4]:

I — бути шедевром людської творчості;

II — відображати взаємообмін загальнолюдськими цінностями поза межами часу або в межах світового культурного простору, розвиток у галузі архітектури й технологій, пам'яток культури, містобудування або ландшафтного дизайну;

III — містити унікальне або принаймні видатне свідцтво культурних традицій або розвитку цивілізації, що існують або зникли;

IV — бути видатним зразком будинку, архітектурного або технологічного ансамблю чи ландшафту, що відображає знаменні(-у) стадії(-ю) в історії розвитку людства;

V — бути видатним зразком традиційного людського поселення, що використовує водні або земельні ресурси і представляє взаємодію культури (культур) або людини з навколишнім середовищем, особливо в тому випадку, коли об'єкт став уразливим під впливом необоротних змін;

VI — безпосередньо ототожнюватися з подіями або з існуючими традиціями, уявленнями або віруваннями, з художніми або літературними творами, які мають всесвітнє значення. (Комітет вважає, що цей критерій повинен використовуватися переважно в поєднанні з іншими критеріями);

VII — бути найбільшим феноменом природи або мати виняткову природну красу й естетичну значущість;

VIII — незвичайним способом представляти головні етапи історії розвитку земної поверхні, включаючи свідцтва наявності життя; значущі (що тривають й донині) геологічні процеси; важливі геоморфічні або фізеографічні особливості;

IX — бути видатним зразком свідцтва знаменних (що протікають і сьогодні) екологічних або біологічних процесів в еволюції й розвитку наземних, прибережних або морських екосистем і прісноводних водоймищ, а також рослинних і тваринних співтовариств;

X — містити найважливіші природні ареали в їх первозданному, первісному вигляді з багатим різновидом біологічних видів, включаючи види, що вимирають.

З 1992 року територія, на якій відбувається взаємодія між людьми й навколишнім середовищем, називається "культурним ландшафтом".

Об'єкт включається в перелік через два роки після подання заявки. Заявки про внесення об'єкта до переліку об'єктів світової спадщини, яким загрожує небезпека, розглядаються позачергово.

Критерії відбору об'єктів до переліку об'єктів світової спадщини, яким загрожує небезпека:

Для культурних об'єктів [4]:

За безпосередньої загрози:

I) серйозне руйнування матеріалів;

II) серйозне руйнування структури або орнаменту;

III) серйозне руйнування архітектурної або містобудівної цілісності;

IV) серйозне руйнування міського або сільського простору або навколишнього середовища;

V) серйозна втрата історичної вірогідності;

VI) серйозна втрата культурної значущості.

За потенційної загрози:

I) зміна юридичного статусу об'єкта, що спричиняє зменшення заходів щодо його збереження;

II) недостатня кількість заходів щодо збереження об'єкта;

III) загрозлив наслідки програм розвитку регіону;

IV) загрозлив наслідки планування міської забудови;

V) заколот або загроза збройного конфлікту;

VI) поступові зміни через геологічні, кліматичні або інші природні фактори.

Для природних об'єктів [3]:

За безпосередньої загрози:

I) серйозне зниження чисельності популяцій, рідкісних і/або тих, що перебувають під охороною, в результаті природних (наприклад, хвороб) або людських (наприклад, браконьєрство) чинників;

II) серйозне руйнування природної краси або наукової цінності об'єкта в результаті забудови, спорудження водоймищ, с/г робіт, забруднення навколишнього середовища, вирубки лісу, розробки родовищ корисних копалин та ін.;

III) агресивне вторгнення людей на територію об'єкта.

За потенційної загрози:

I) зміна юридичного статусу території;

II) планування або будівля поселень безпосередньо на території об'єкта або в безпосередній близькості до нього, так що наслідки загрожують об'єкту;

III) заколот або погроза збройного конфлікту;

IV) система управління об'єктом неповна або не відповідає потребам захисту.

Кожна держава-учасник зобов'язана 1 раз на шість років надавати звіт Комітету в такому порядку (рисунок).

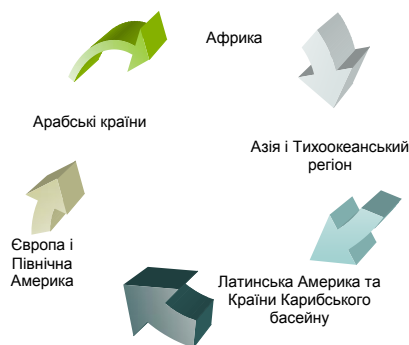

Рис. Порядок надання звіту

Вихідні дані: процедура подання заявки від імені країни наведена в табл. 2, 3.

Таблиця 2

Графік подання заявок

Дата	Дії
1	2
30 вересня 0 року	Останній день прийому списку об'єктів Секретаріатом від країн-учасниць
15 листопада 0 року	Секретаріат розглядає заявки і, якщо потрібно, вказує країні на необхідність виправлень та доповнень
1 лютого 1 року	Останній день прийому заявок в остаточному варіанті. Заявки повинні бути отримані до 17.00 GMT або, якщо 1 лютого припадає на вихідний день, до 17.00 GMT попередньої п'ятниці. Заявки, отримані пізніше зазначеного часу й дати, будуть розглядатися в наступному циклі
1 лютого – 1 березня 1 року	Реєстрація заявок, перевірка повноти їх змісту та пересилання відповідним консультативним органам. Секретаріат реєструє заявку й повідомляє прохача про її прийняття або необхідність доповнень

Закінчення табл. 2

1	2
1 березня 1 року	До цього дня Секретаріат повинен повідомити прохача про прийняття заявки, визнання її повноти й про те, чи була вона отримана до 1 лютого
Березень 1 року – березень 2 року	Оцінка консультативних органів
31 січня 2 року	Останній день, коли консультативні органи можуть звернутися з проханням про додаткову інформацію до країни – подавця заявки
31 березня 2 року	Останній день, коли додаткова інформація за запитом повинна бути надана державою-учасником до Секретаріату
6 тижнів до щорічної сесії Комітету світової спадщини (2 рік)	Консультативні органи подають результати своїх досліджень Секретаріату для передачі заявникам і Комітету
Принаймні за 2 дні до відкриття щорічної сесії Комітету світової спадщини	Країни-учасниці можуть зазначити помилки, допущені консультативними органами, в листі голові сесії Комітету
Щорічна сесія Комітету (червень/липень) 2 року	Комітет розглядає заявки й виносить рішення
Відразу ж після закінчення сесії	Повідомлення країн-учасниць, що подавали заявки, про рішення Комітету. Секретаріат публікує новий Перелік об'єктів світової культурної спадщини із зазначенням країн, чиї прохання були задоволені протягом цього циклу
Через місяць після закриття щорічної сесії Комітету	Секретаріат відсилає опублікований звіт про всі рішення Комітету всім країнам-учасникам

Таблиця 3

Зведена форма

1	2
Держава-учасник	
Адміністративна одиниця	
Назва об'єкта	
Текстовий опис меж об'єкта	
Карта формату А4 або "letter" з нанесеними межами об'єкта й буферною зоною (якщо така є)	Номер додатка
Підтвердження світової значущості об'єкта	Текстовий опис повинен містити пояснення заявки, чому сторона пропонує включити об'єкт у Перелік світової спадщини
Категорія (критерій) об'єкта	
Реквізити й контактна інформація офіційної місцевої установи	Організація: Адреса: Телефон: Факс: E-mail: Web-address:

Успіхи ЮНЕСКО пов'язані з реалізацією конкретних заходів та програм. Програма діяльності ЮНЕСКО проходить у межах 14 масштабних програм, а також так званої "Програми участі" [4], тобто заявок щодо надання допомоги державам і національним комісіям, які втілюють у життя заходи ЮНЕСКО на своїй території, як за рахунок фінансування ЮНЕСКО, так і інших міжнародних організацій системи ООН: ПРООН, ФАО, ЮНІСЕФ, а також Міжнародним валютним фондом (МВФ),

Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), міжнародними та приватними фондами. Це так звана "оперативна діяльність" ЮНЕСКО, в ході якої вона виступає як ініціатор, проектант, координатор, гарант, виконавець конкретних проектів.

Література: 1. Уранов Г. В. ЮНЕСКО: к 40-летию деятельности. — М.: Международные отношения, 1986. — 128 с. 2. Любичева О. О. Риннок туристичних послуг (геопросторові аспекти). — К.: Альтерпрес, 2005. — 436 с. 3. ecsocman. edu. ru 4. unesco. org. ua

Стаття надійшла до редакції
07.04.2008 р.

УДК 65.014(043)

Брусильцева Г. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБРАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВАРІАНТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ СТРУКТУР

In the article methodical recommendations are presented in relation to the choice of rational variant of creation of integration structures. As basic variants certain vertical, horizontal and conglomerate integration are given. The criteria of choice of rational variant are indexes of own production and transaction expenses.

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується переходом на нову інноваційну модель розвитку, ефективним механізмом реалізації якої є пошук і створення дієвих організаційних форм здійснення господарської діяльності, одними з яких виступають інтеграційні структури, що втілюють взаємодію підприємств, установ, науково-дослідницьких організацій та фінансових структур і спрямовані на поєднання можливостей високотехнологічного виробництва й концентрованого фінансового капіталу з метою забезпечення стабільних умов функціонування підприємств та створення необхідного інвестиційного потенціалу для інноваційного шляху розвитку. Обираючи стратегію інтеграції, важливо визначити раціональний варіант взаємодії підприємств. Від того, наскільки обґрунтованим є вибір варіанта інтеграції, залежать можливості розвитку підприємств.

Обрання напряму діяльності підприємства в процесі інтеграції як процес досягнення поставлених цілей розглядається як складовою стратегічного управління підприємством, що є процесом, який визначає послідовність дій підприємства з розробки й реалізації стратегії [1].

Ряд вчених по-різному розглядають процес стратегічного управління [1 – 3]. Слід відмітити, що їх основу становлять аналогічні етапи, які характеризують сутність стратегічного управління. Так, у роботі [2] стратегічне управління розглядається як сукупність складових, що складають певну послідовність дій, а саме стратегічний аналіз, стратегічний вибір та реалізація стратегії. Таким чином, обрання варіанта діяльності підприємства в процесі інтеграції як елементу стратегічного управління впорядковує в собі певну послідовність етапів, поданих на рисунку.

Згідно з рисунком, на першому етапі проводиться діагностика розвитку підприємства, яка включає аналіз зовнішнього